

Asia: VN/22309/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

Rikosprosessia tulee kehittää siten, että se mahdollistaa entistä paremmin oikeaan ratkaisuun päätyminen nopeasti, kustannustehokkaasti ja kunkin asian laatuun ja laajuuteen nähden riittävän suurella varmuudella. Esityksen tavoitteiden toteutuminen täyttäisi tämän kehittämistarpeen erinomaisesti. Tuomioistuinten käsiteltäväksi jäisivät vain ne rikosasiat, joissa tuomioistuinkäsittely on tarpeen oikeusturvanäkökohtien, oikeudenkäytön yhtenäisyyden ja tulkintakäytäntöjen kehittämisen vuoksi.

Perusmuotoiset pahoinpitelyt (rikoslaki 21 luku 5 §) jäisivät esityksen mukaan laajennetun sakkomenettelyn soveltamisalan ulkopuolelle. Merkittävä osa sakkorangaistukseen johtavista pahoinpitelystä soveltuisi kuitenkin selvyytensä ja yksinkertaisuutensa puolesta sakkomenettelyyn. Vähäisempien pahoinpitelyrikosten rangaistuskäytäntö on varsin vakiintunut (ks. esim. Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhankkeen työryhmäraportti vuodelta 2017). Toisaalta voidaan kysyä, onko pahoinpitelyjen ja muiden yleistä mielenkiintoa herättävien rikosasioiden laajamittainen käsittely ja ratkaiseminen muussa kuin tuomioistuinjulkisuuden piiriin kuuluvassa menettelyssä perusteltua.

Lain soveltamisalan laajentaminen: rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta

Syyttäjien toimivaltaa koskeva raja on sinänsä perusteltu. Rikoslaisissa on kuitenkin rikoksia, joista säädetty maksirangaistus on enemmän kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta jotka ovat tyypillisesti selviä ja tekotavaltaan niin yksinkertaisia (esim. rekisterimerkintärikos), että ne ovat sakolla sovitettavia. Siksi olisi harkittava soveltamisrajan rajaamista asian selvyyden ja vaativuuden mukaan. Tällainen harkinnanvarainen raja voisi toisaalta johtaa epäyhtenäiseen soveltamiskäytäntöön. Selviinkin asioihin voi liittyä oikeudellista arviointi edellyttäviä näkökohtia, kuten rajanvedot eri tekemuotoja koskevien rikostunnusmerkistöjen välillä, tahallisuuden ja tuottamuksen, eri osallisuusmuotojen sekä yrityksen ja täytetyn rikoksen välillä. Tärkeitä joka tapauksessa on, että arviointia tekevillä virkamiehillä on riittävä oikeudellinen asiantuntemus.

Lain soveltamisalan laajentaminen: menettämisseuraamukset

Soveltamisalan laajentaminen on perusteltua.

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän ratkaisuvallta

Poliisin ratkaisuvallalta nousee esityksen mukaan varsin paljon eli 20 päiväsakosta 60 päiväsakoon. Laajennus on vähintäänkin riittävä. Laajempi toimivalta voi johtaa rangaistuskäytännön eriytymiseen yhdenvertaisuuden vastaisesti.

Alaikäinen epäilty sakkomenettelyssä

Alaikäiset on rajattu asianmukaisin perustein sakkomenettelyn käyttöalan laajennuksen ulkopuolelle. Esityksen mukainen resurssikohdentaminen on omiaan johtamaan siihen, että rikosasiat, joissa on asianosaisena nuori, tulevat tuomioistuinkäsittelyssä jatkossa paremmin ja nopeammin käsiteltyksi.

Asianosaisten suostumukset ja suostumuksen peruuttaminen

Hovioikeus katsoo, että asianomistajan oikeussuojakeinoissa tulisi painottaa aiempaa enemmän rikosasioiden joutuksen käsittelyn näkökulmaa, kuten esityksessä selostetussa professori Vuorenpään lausunnossa on esitetty. Asianomistajan suostumus ei tulisi olla enää sakkomenettelyn edellytys. Asianomistajan oikeudet voidaan turvata riittävällä esityksen mukaisella muutoksenhakuoikeudella.

Esitys on joka tapauksessa erinomaisesti perusteltu suostumuksen peruuttamisen osalta

Lain soveltamisalan laajentaminen: yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittely

Esityksessä ei perustella yhteisvastuullisen korvausvaatimuksen rajaamista sakkomenettelyn ulkopuolelle. Rajausta on sinänsä ymmärrettävä. Toisaalta se voi johtaa asianomistajan suostumuksen antamatta jättämiseen ja rikosprosessiketjun tarpeettomaan kuormittamiseen vain sen vuoksi, että riidaton saatava ei ole vahvistettavissa esim. täytäntöönpanoon liittyvän syyn takia.

Lain soveltamisalan laajentaminen: päihdetutkimuskustannukset

-

Esitutkintaan ehdotetut muutokset

-

Muutoksenhakusääntelyyn ehdotetut muutokset

Asianomistajan muutoksenhakuoikeuden laajentaminen ja valituksen käsittely esityksen mukaisesti on perusteltua erityisesti siinä tapauksessa, että asianomistajan suostumus ei olisi enää menettelyn edellytys. Esityksen toteuttaminen lisäisi joka tapauksessa asianomistajan halukkuutta antaa suostumuksensa sakkomenettelyyn.

Asianomistajan muutoksenhakua voi toisaalta tosiasiassa rajata se, että asianomistajalla ei ole mahdollisuutta saada oikeusapulain mukaista avustajaa sakkomenettelyssä käsiteltyyn yksikertaiseen asiaan.

Ålander Tuula
Rovaniemen hovioikeus - Presidentti Jyrki Kiviniemi